

ПРО ПОХОДЖЕННЯ СЛОВА “ФУРУНКУЛ”

Сулим А. Г.

Сумський державний університет, кафедра нейрохірургії та неврології

Медичні терміни у своїй більшості є словами латинсько-грецького походження.

Проте серед великої кількості зрозумілих та влучних латинських та грецьких термінів у дерматології зустрічаються поодинокі слова, етимологічне значення яких виявилось втраченим із плином часу. Одним із таких слів є слово “*furunculus*”.

Незважаючи на загальну відомість, походження цього слова досі остаточно не з’ясоване. Спроба знайти його буквально значення за допомогою словників, що містять латинську мову, дає дещо несподіваний результат. Якщо взяти це слово у відомому написанні, то перше, що впадає у вічі при спробі перекладу, є значення “злодюжка” (рос. “воришка”), що, як зменшена форма, походить від латинського “*fur*” – “злодій, шахрай” (рос. “вор, мошенник”). Дехто намагався пояснити причетність слова “*furunculus*” у такому значенні до назви відповідного захворювання шкіри тим, що, мовляв, фурункул “краде життєві сили організму”. Проте таке пояснення виглядає відверто штучним, надуманим. Таким чином, слід визнати, що “*fur – furunculus*” у значенні “злодій – злодюжка” не стосується медичного терміну “фурункул”.

Непереконливість подібного тлумачення походження терміну “*furunculus*” стала причиною інших припущень, зокрема, про те, що вимова та написання цього латинського слова із часом могли зазнати змін, через які розуміння походження та смислу терміну викривилося. Адже з історії мистецтва, релігії та медицини відомі подібні випадки.

Так, наприклад, один зі скульптурних творів Мікеланджело – “Мойсей” – зображує біблійного пророка з невеликими рижками над лобом. Справа в тому, що в латинському перекладі Біблії замість слова “*cornatus*” – “увінчаний (сяйвом)”, випадково з’явилося слово “*cornutus*” – “рогатий”, і Мікеланджело цю мовну помилку увіковічив у мармурі.

Відомий вислів Ісуса Христа “... Верблюдові легше пройти через голчине вушко, ніж багатому в Боже Царство ввійти” привертає увагу своєю незвичайністю. Однак порівняння стає більш зрозумілим, якщо дізнатися, що в греків окрім слова “*kamelos*” – “верблюд” уживалося слово “*kamilos*” – “канат, товста мотузка”. Імовірність помилкової заміни слова стає більш наочною, коли врахувати, що в голку всилають нитку, а канат за формою такий самий, як і нитка, тільки грубіший.

Наведені приклади казуального перетворення слів підтверджують можливість пошуку первісного значення слова “*furunculus*” серед слів, у певній мірі подібних за написанням та вимовою.

Зокрема, у мовному тезаурусі латини існувало слово, яке нагадує звучанням “*furunculus*”. Це – “*ferunculus*”. Воно має одне із значень: “бічна парость (на виноградній лозі)”, тобто пуп’янок, вічко, з якого ця парость розвивається. Із часом, вочевидь, це слово зазнало мовної трансформації: “*ferunculus* → *furunculus*”.

Наведене міркування підкріплюється виразною уявною асоціацією, оскільки, дійсно, фурункул завжди виступає над поверхнею шкіри, ніби “випинається”, “виростає” із неї. Сміслова подібність підсилюється також тим, що в російській мові пагін звучить не тільки як “побег, отросток”, але і як “отпрыск”, з якого вже легко вивести наступне слово з тим самим граматичним коренем – “прыщ”. Отже, гнійні прищі на тілі людини, найімовірніше, отримали свою назву від латинського “*ferunculus = furunculus*” зі значенням “пуп’янок = прищ”.

Отже, запропоноване тлумачення походження слова “*furunculus*”, як уявляється, базується на мовному підґрунті та порівняльно-асоціативних зв’язках.